169

G

79

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 G 79

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 G 79

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 G 79

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 G 79

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 G 79

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 G 79

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 G 79

~~199~~b
169.
g.79.
CA. 1213 (I)

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 G 79

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 G 79

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 G 79

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 G 79

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 G 79

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 G 79

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 G 79

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 G 79

199[a]

Manuale parochialium sacerdotum
(Delft Chr. Snellaert) 1496.

Aangeboden 1877, met anderen in één
band, door Koch Antwerpen (n°85) (het werk
[illegible] de [illegible] Capron, Brussel, en
Enschedé Haarlem.)

C. A. 1e Suppl. 1213

Z. 1699 Olivier Brussel fr 24
Annales du Bibliophile Belge N° 5. II. N° 6
[illegible]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 G 79

Manuale parrochialium ſacer dotum multum perutile.

199 6

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK 'S GRAVENHAGE.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 G 79

Capitula in iſto libro

Contenta ſunt iſta

De ſancta ſynodo capitulum	p̄mum.
De ſacramento baptiſmatis	ii.
De ſacramento ꝯfirmationis	iii
De ſacramento altaris	iiii
De ſacramento ꝯfeſſionis	v
De ſacramento oꝛdinis	vi
De ſacramento matrimonij.	vii.
De ſacramento extreme vncōis	viii
De negotijs et officiis clericoꝝ	ix
De immunitate eccl'iaꝝ ⁊ rerum ad eas ꝑtinencium	x
De obſeruatōe ieiunioꝛum	xi
De feſtiuitatibus	xii.
De biſexto	xiii
De die paſce	xiiij
De ieiunijs quottuoꝛ tempoꝝ	xv.
De ſentencia excōicationis	xvi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 G 79

Manuale curatorum

Quoniam ex quorundam

ſimplicium ignorancia ſacerdotum aliquādo quedam
ſunt q̄ vergere pn̄t in ſuaꝝ ⁊ aliaꝝ periculū aīāꝝ. Hoc
eis ſub breuitate notauim⁹. Non vt ipſi occaſione iſto-
rum in aliquo obligent̄ de nouo. ſꝫ vt his q̄ agere debent ſimpliciter in-
formentur. Capitulum primum de ſancta ſynodo

Sacerdotes igitur ad ſanctam ſynodum ꝓfecturi debent aduer
tere vtrū aliqui in ipoꝝ perrochijs ſint infirmi. ⁊ eos (anteq̄ꝫ iter
arripiāt) viſitare. et facere circa eos qđ faciendum eſt pro eoruꝫ
animarū ſalute. Venientes aūt ad ſynodum honeſte ⁊ religioſe debent
ſe in omnib⁹ habere. ⁊ hoſpicia honeſta petere. vt de laudabili eoꝝ ꝯuer
ſatiōe edificari valēt hoc videtes et deū in ipſis glorificare. Si q̄s auteꝫ
illoꝝ. q̄ debēt ſynodo inter eē aliq̄ vrgente neccitate prepedit⁹) venire nō
potuerit. nihilomin⁹ ſollicit⁹ ſit et intet⁹ ꝙ p aliquē diſcretū de his q̄ in
terfuerūt ſynodo acta ſynodi ſibi referant̄. Ingreſſi aūt ſynodū taꝫ ſer-
monē q̄ꝫ alia q̄ ibi dicūtur auſcultare dn̄t tranq̄lle pacifice. ⁊ q̄ete. ⁊ mā-
data ibidē facta eſt diligenti ſollicitudine memorit̄ retinere ⁊ tp̄e debi-
to executioni mādare. ⁊ nullꝰ quiſq; ep̄s exeat (niſi vrgēs cogat neceſſitas) de
ſynodo nou exire Capl̄m ſcđm de ſacramento baptiſmatis.

Baptiſm⁹ et oiā alia ſacr̄a cū hōre maximo et reuerētia ſunt celebrā
da et cū magna cautela. maxime in ꝓlatōe v̄boꝝ. in q̄bus tota vis
ſacr̄i ꝯſiſtit. vt cū aliq̄s baptiſat dicat. Ego baptiſo te in noie p̄ris ⁊ filij ⁊
ſpūſſancti. Debēt etiā layci a ſacđotibus inſtrui ꝙ in neceſſitatis articu
lo pn̄t et debēt baptiſare. q̄ꝫ caute integre ⁊ diſtincte p̄dicta v̄ba. ſcilꝫ ego
baptiſo te ⁊c̄. debeāt exp̄mere in vulgari ſuo. Cōiuges aūt q̄ infante ꝓp-
ꝓium in tali p̄iculo bona fide baptiſauerint. poterūt nichilominꝰ poſtea
intrepide mr̄imonio ſuo vti. Itē p⁹q̄ꝫ īfantis caput natū fuerit. ſi de mor
te timēs obſtetrix vl̄ alia pſona baptiſet euꝫ. fundendo ſup caput ei⁹ aq̄ꝫ
dicēs Ego baptiſo te in noie p̄ris ⁊c̄. hunc credi⁹ eē baptizatū. Si āt ma
n⁹ vl̄ aliqđ mēbrū p⁹ naſceret̄ et baptiſaret̄. nō credim⁹ in h̄ caſu baptiſ-
mum eſſe pfectum. Interrogandus aūt eſt laycus a ſacerdote. qui in
neceſſitate paruulum baptiſauit. ſi baptizādo oia v̄ba iſta. ſcꝫ. Ego bap
tiſo te in noie p̄ris et filij ⁊ ſpūſſancti. plene exp̄ſſit in latino vel vulgari
Si aūt puulus ſit a layco debito modo baptiſat⁹. tūc ſupra ſacrū fonteꝫ
eſt a ſacerdote criſmate in v̄tice inungend⁹ ſine immerſione et ꝓlatiōe
predictoꝝ v̄boꝝ .i. ego baptiſo te. ⁊c̄. ſunt tn̄ oia alia q̄ ibi ſolēt fieri diligēt̄
explenda. Si v̄o dubiū fuerit vtrū paruul⁹ ſit baptiſatus. tūc preſbiter
immergēdo puerū debet dicere in hūc modū Si baptiſatus es nō rebap
tiſo te. ſꝫ ſi nō es baptiſat⁹ ego baptiſo te in noie patris ⁊ filij ⁊ ſpūſſancti
Ad leuandū puerū de ſacro fonte pauci āt patrini ſufficiūt. vt pote duo
vl̄ tres. ⁊ vn⁹ in ꝯfirmatōe. ꝓpt̄ impedimēta mr̄imonij. q2 iſta duo ſacra

meuta ſunt adeo valida ꝙ ſm canones impediunt matrimoniū ꝯtrahē
dum. et dirimūt iam ꝯtractū. Et qm̄ ſm canonicas inſtitutiões poſtq̄
cõiuges ſunt vna caro effecti. altero eorum de baptiſmo puerū eleuāte
alter ſimiliter (licet cū non eleuet. fit patrinus. ſufficit ꝙ alter illoꝝ infā
tem teneat in baptiſmo Paruuli aūt q̄ cito fieri poteſt deferendi ſunt
ad eccleſiā baptizādi. nec propter patrinos aliūde forſitan ꝯgregandos
vel alijs de cauſis eſt eoꝝ baptiſmus deferendꝰ. ne ob longam moram
abſq̄ baptiſmo aliquo caſu moriatur . Criſmalia vͦo infantium
mūda habēda ſunt ⁊ noua. ⁊ tā mag̃. vt in ipſis puer totalit̄ inuoluat̄ ne
alij pāni tineāt̄ q̄s. matres eoꝝ nō debent retinere. ſed ad eccl'iaz deferāt
qn̄ primo miſſam auditure ſunt puerperij tempore ꝯſommato quia ſo-
lummodo in eccleſie vſum debēt cedere. ob baptiſmalis ſacramenti re
uerenciam. Sacros autem fontes debent ſemꝑ tenere preſbiteri coop-
tos et ſera firmatos. et eoꝝ aquaz frequenter innouare. vt ipſius aque
corruptio deuotionem cuiuſpiam nō diminuat aut etiam ſcandalizet.
Sacra aūt criſmatuz oleo benedicto debet ſub diligenti cuſtodia clauis
cuſtodiri. ſicut ſtatuit Innocencius tercius in ꝯcilio generali. Illi vero
qui in die cene vel alias mittūtur ad eccleſiam cathedralem vbi ſacrum
oleū vel criſma petitur. mūdi et honeſti debent eſſe . ne ſcȝ indigni ſint
res tam ſacras deferre et ſecuri ne in aliquo ſacramētis huiuſmodi abu
tantur. Et ſint diſcreti. vt ſciāt diſcernere vbi criſma ſeu oleum ſit po-
nendum. et q̄ caute in via ⁊ hoſpicijs ſit ſeruandum.

Capl'm terciū de ſacramento ꝯfirmationis.

Acerdotes aduentū ep̄i viſitātis preciētes. debēt corā ep̄o ppl'z
et illos maxime (q̇ ipſiꝰ ꝯſilio indigent) ad audiendum vͦbum dei ⁊ con
firmationē ſuſcipiēdam ꝯuocare. Adulti vͦo. q̇ confirmādi ſunt. debent
ꝓus ꝯfiteri. et portare ſecum bendellos mūdos longos et latos. ⁊ eos iaȝ
ꝯfirmati ad minꝰ ꝑ triduū die ac nocte deferre. nec criſma poſſit alijs pā
nis tāgi Bendellis aūt ⁊ frōte lotis in tali mūdo loco ⁊ honeſto aq̄ tun-
dēda eſt vbi nequeat ꝯculcari. Oēs aūt ſi fieri p̄t debēt h' ſacramentū ieiu
ni recipe. et nō debēt ſuſcipe niſi ſemel. Et ꝙ puuli nō merito ꝯfirmant̄
donec habeāt meōriā ꝯpetentā. ne ꝓceſſu tp̄is an ſint confirmati ignorā
tes ſe faciāt denuo ꝯfirmari. Verumptū quos ep̄i baptizāt ſtatim pꝰ bap
tiſmū cõfirmāt Quapropt̄ de his iam adultis. qn̄ ſint cõfirmati. nō con-
uenit dubitare. Etiā in cõfirmatione pn̄t qui volūt ſibi nomina mutaē

Capl'm quartū de ſacramentuo altaris

Acerdos miniſtrās qn̄ euangeliū legere dȝ benedictōeȝ petere
dȝ ab ep̄o ſi pn̄s fuerit. Et ꝙ hoſtia ſit integra ⁊ abſq̄ macula. ⁊
ꝙ viuū purū ⁊ ſine fecibꝰ dȝ attēdere diligent̄. ⁊ ne aquā omit
tat. De hac vͦo ſufficit infundere in calicē vnā guttā q̄ infundet. Si aūt
aquā infundere. qͦd abſit. ſacdos omiſerit. debet q̄cito aduerterit aquam
apponere. dū tamē h' faciat an̄ ꝯſecrationē. Si vͦo peracta ꝯſecratiõe ho
ſtie nec vinū nec aq̄ inuenerit. debȝ ſtatiȝ vtrūq̄ȝ infundere et tūc inci-
piēte ſacerdote a Simili mō ⁊c̄. ſunt more ſolito cetera ꝓſequenda. Ma
tutinas aūt et primā debet ſacerdos legere anteq̄ celebret. Ante abſolu
tionem aūt ſacerdos non debet celebrare ſi ſcienter excõicato cõicaue-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 G 79

rit nō ꝯfeſſo In uūero aūt collectaꝝ in miſſa dicēdaꝝ ꝑ̄rationū et mō ſe
habendi ad altare ⁊ hmōi congruit. vt ſue cathedrali eccleſie preſbiter ſe
ꝯformet. Decet etiā vt clericus in miſſa miniſtrās. vel q̇ legit epl̄am cap
pa clauſa vel ſuppellicio ſit indut⁹ Si q̇s v̄o preſbiter demoniacus(qḋ
deus auertat) furioſus lunatic⁹ vel morbū caducū patiens aut leꝓſus
efficiat̄. celebrare nō debet vlteri⁹ ep̄o inconſulto. Hoꝝ aūt ſolus demo-
niac⁹ ſm̄ quoſdā doctores ante plenā liberationē nonq̄ꝫ debꝫ miſſam ce
lebrare Scd̄m alios v̄o in nullo tp̄e etiā ſi plene fuerit libert⁹. Furio-
ſus q̈ꝫ et lunaticus et qui morbū caducū patiunt̄. ſi iſte paſſiones eis ra
ro occidāt. et abſqꝫ ſpume eiectiōe ac vocis ꝯfuſe emiſſione) poſſunt de
ſui ep̄i licencia celebrare. ita tamē ꝙ iuxta ſe habeāt aliū ſacerdotē. q̇ cep-
ta officia ſuppleat ſi ipſi defecerint. ⁊ ſi ad terrā collidant̄. Si aūt eis fre
quēter acciďat iſte paſſiones. vel etiā raro. ſꝫ cuꝫ ſpuma et voce confuſa
debēt oīno ceſſare ab officio miſſe. Leproſus tñ qꝛ incurabilē morbum
hꝫ poſtq̄ꝫ de lepra eius ꝯſtiterit celebrare nō debꝫ. Porro ſi poſtq̄ꝫ ſac̄dos
inceperit. Te igit̄ ⁊c. ſanguis ꝑ nares eius eruperit. vel alius hmōi caſus
ei acciderit. ponat ſignū de cera ſuꝑ dcōem quā dicebat qñ caſus ille ſibi
accidit. Ceſſante vero ſanguine. naribuſqꝫ cū manibus ſub ſilētio lotis
ad ſignū cere redeat. et ꝓcedat. mutatis tñ prius veſtimentꝭ ſacerdotali
bus et pāno altaris. ſi qui ſint ſuꝑ quos ceciderit ſanguis ei⁹. Si autem
ꝓpter hmōi ſanguinis eruptionē ipſe moreretur. poſſet alius ſacerdos
explere quod iſte dimiſerat inexpletum. a ſigno in quo primus dimiſe-
rat inchoando. Cum autem dicit ſacerdos. Qui pridie q̄ꝫ pateretur ⁊c.
pollicem et indicem vtriuſqꝫ manus cum palla altaris tergat. Qui p⁹
q̄ꝫ hoſtiam ſuper altare acceperit eam in altum non eleuet: donec dixe-
rit. Hoc eſt enim corpus meum. que v̄ba diſtincte deuote et attēte ſunt
ꝓferenda. In fractione vero hoſtie cauendum eſt ſacerdotibus ne di-
gitis niſi pollice et indice tangat eam. Poſt ſumptionem dn̄ici corpis.
bis vinum ſuꝑ digitos et calicem eſt ſumendū. ne aliq̇d de ſacramento
poſſit in ore preſbiteri. vel in calice remanere. et tunc ſi fieri p̄t ab expu-
endo eſt aliquātulum abſtinendū. Alioq̇n in tali loco expuendū eſt qui
ſit mundus et honeſtus vbi ſputum nequeat ꝯculcari. Sane ſi muſca
vel aranea ceciderit in calicē. ita ꝙ vix ſine vomitum aut corporis peri-
culo ſumi poſſit. ſumatur ſanguis et aranea eijciatur in vaſe mundo. et
vino ſuꝑ ipſam fuſo abluatur. et ablutio a ſacerdote vel ab alio bonā
ꝯſcienciā hn̄te ſumatur. et poſtea aranea vel muſca in ſacrario cōburā-
tur. Verum ſi q̇d de ſanguinate dn̄i ceciderit ſuper corporale vel pallaꝫ
aut ſuꝑ ſacrum aliq̇d indumentū. ſugenda eſt pars ſanguine xp̄i tincta.
et diligentiſſime abluenda. et ablutio ꝑ̄ma ⁊ ſecunda ſacerdote ſumēda
eſt. alie v̄o in ſacrario ſtꝭ fundēde. Pars autē pāni predicti(q̄ ſanguine
xp̄i tincta eſt, ſm̄ quoſdaꝫ abſcindēda eſt. et ſicut iam dcm̄ eſt lota pro re
liquiis eſt reſeruāda. et ſuꝑ illam ſcriptura hmōi ꝯſnenda eſt. Suꝑ pan
num iſtum cecidit ſanguis dn̄i nr̄i ih̄u criſti. Si aūt ſuꝑ aliud indumē-
tum vel pannū bn̄dictū ceciderit ſanguis xp̄i. ſugat̄ ꝑs tincta et abluat̄
et abſolu io ſumatur a ſacerdote vt ſupra. ⁊ illa ꝑs tincta in ſacrario ꝯbu
rat̄. Si v̄o in terrā vel lignū vel lapidē ceciderit. lingend⁹ radend⁹ ⁊ ex-

tergendus eſt locus ille Et pãnus in aliquo loco abſcõdito reponendꝰ
eſt Calix aũt poſt miſſam eſt pãno inuoluendus . quẽ nõ tractẽt miniſ-
tri altaris.qui nõ ſunt ſubdiaconi.manu nuda . Ampulle vo in miniſ-
terio altaris decẽtes et operculũ hñtes integre ſunt habẽde.et mundiſſi
me reſeruande. q̃s eſſe ligneas nõ decet.ꝛ ad vinũ tenendũ cupreas eſſe
nõ ꝯuenit.ne in ipſis aliq̃tenus corrumpat͛. Altari vero magna debet
exhiberi reuerentia.maxime aũt qñ miſſaꝝ ſolemnia celebrant͛ ob reue-
rentiã ſaluatoris ibidem cum angelis indubitãter exñtis quocienc unqꝫ
miſſaꝝ ſolemnia a preſbiteris celebrant͛.Ceterum in altari.in quo ara ẽ
enormiter fracta.celebrandũ non eſt epõ inconſulto. Altaria vo porta-
tilia debẽt eſſe tam magna vt calix ꝛ hoſtia totaliter collocari poſſint ſu
per ea. et non ſuper lignũ ſi in ipſo altare hmõi ſit ſigillatum Debent etiã
altaria munda a telis aranearum a puluere et ab aliis immundiciis ꝯ-
ſeruari. Non enim decet ſordes aut indecentias negligere.que etiaꝫ de-
decent in non ſacris . Etiam altaria decenter ſunt ordinãda ſm eccleſie
facultatem. Ornamenta q̃ꝫ eccleſiarum non niſi vſibus eccleſiaſticis ſtꝫ
applicanda . Sunt etiã.poſtq̃ꝫ nimis vetuſta fuerint.ꝯburenda. Linthe
amina q̃ꝫ altaris et indumenta ſacdotalia mũda et integ̃ hñda ſunt. pre
cipue corporalia et palle Hec autem ſine appoſitione pannoꝝ nõ tm̃ ſe-
mel in anno.ſed quotiens ꝯuenit in vaſe mundo ad hoc. ſi fieri pt.ſpeci-
aliter deputato lauanda ſunt ab aliq̃ virgine honeſta vidua vel matro.
na Corpalia lauanda ſunt a preſbiteris tm̃ vel clericꝫ in vaſis ad hoc de
putatis. Quid ſi aliq̃ neceſſitate vrgenti impidiente ad plenuꝫ laua-
ri.non poſſint.ab aliqua muliere Reſpondetur ꝙ pmo ſacerdos lauent
ea cum aqua ſacrario infundenda. Deĩn tradant ea alicui de mulieribꝰ
ſupradictis lauãda. Porro quidem in ramiſpalmaꝝ.et deinde per totaꝫ
illam hebdomadam affectuoſe et attente populum eorum ammoneãt
ſacerdotes ne in die paſche communicent in aliquo peccato mortali ex
iſtentes.nec etiã in volũtate peccati mortalis.q̃ ſiquidẽ eſt mortalis. In
die vo paſche inſtãter et diligenter populuꝫ inducant ne cum impetu et
feſtinatione. ſꝫ mature tẽpeſtiue humiliter ac deuote accedãt ad dñici
corpis percipiendũ ſacramentũ.Congruũ eſt etiã et ſecurum cũ cõicaue
rit ipſe populus. vt vinum ei(vbi ꝯmode ſtat)ad parũper bibendũ por-
rigatur.ne aliquid de ſacramento in ore eiꝰ valeat remanere. Ipſuꝫ au
tẽ corpꝰ dominicũ in loco eminenti decenti honeſto et mũdo.et ſub cla
ue ſpeciali.vel locet͛ in pixide mundiſſima et honeſta.et ſm facultatem
eccleſie pcioſa.ꝛ ꝺꝫ taliter cuſtodiri ne ad illud manꝰ temeraria extẽdi va
leat ad aliqua nepharia exercenda. In predicta vo pixide pannulꝰ mũ-
dus ꝛ albꝰ eſt habẽdus. vt ſacramenti minutie poſſint cautius adunari
et loco ꝛ tpe ſumi Debẽt preterea prochiani a preſbiteris ammoneri. vt v
bicũqꝫ deferri videt͛ corpꝰ criſti ſtatim iunctis manibꝰ et flexis genibus
debitã et deuotã ei exhibeãt reuerenciam ſuppliciter adorando qd cum
ſacdos defert ad infirmũ caute reuerent͛ mature et deuote dꝫ ferre dicẽ
do pſalmos aut canticũ graduũ vel hmõi . ꝛ cuꝫ lumine ꝛ aq̃ bñdicta et
cãpanula pcedentibꝰ. vbi et qñ ꝯmode poteſt obſuari.

Caplm quintum de ſacramento ꝯfeſſionis

2

Diligenter dꝫ attendere ſacerdos ꝙ ꝓchiani ſui oēs etatem ha
bētes ad minꝰ ſemel in anno ꝯfiteant̃ Sacdotes āt audiēdo cō-
feſſiōes humili vultu ⁊ ocul' ad terrā defixis audire debēt ⁊ preci
pue mulierē Oꝫt monere ꝯfitentē ꝯfiteri integre atqꝫ pure. alioqn ei di
cat ꝯfeſſionē nō valere ad ſalutez. Integre aūt ideo dicimꝰ. qm̄ vnicum
pctm̄ mortale volūtarie retentum ſufficit ad eternā damnatōez Caue-
re āt debēt ſacdotes ne ꝯfeſſiōes duoꝝ ſil' audiāt. nec ꝯfeſſionē alicuius
etiā metu mortis reuelēt. Sciendū ē ꝙ q̇ pctm̄ in penitēciali iuditio de-
tectū reuelauerit. non ſolū a ſacerdotꝫ officio deponēdꝰ ē. verū etiā ad
agendū ꝑpetuā pnīam in artū monaſteriū ē detrudēdꝰ. Sacdos aūt (a
quo ꝓchianꝰ ſuꝰ petit licētiam ꝯfitēdi alij ſacerdoti diſcreto) dꝫ ꝯcedē.
ne licencia negata occaſio fiat ei remanēdi in pctō. Dꝫ etiā ſacdotes eſſe
cauti. ne pniām iniungāt mulieribꝰ ꝯiugatis ꝓpter q̄s viri eas ſuſpectas
habeāt de violatiōe thori maritalis. In ꝯfeſſionibꝰ ē etiā ſacdotibus ca
uendū. ne aliq̄d exigāt ꝓ ipſis audiendis ne pauꝑes oblatiōem nō habē
tes a ꝯfeſſione occaſiōe huius rei retrahant̃. Itē miſſe celebrāde nō ſūt
ꝓ penitēcia niſi preſbiteris iniungēde. vt in hac ꝑte omnis ſpes auarici
e deuitet̃. ſꝫ alio mō ſꝫ iniungende pnīe faciende Cauēduꝫ ē etiā ſacerdo
tibus ne a pctis epō reſuatis aliquez abſoluāt niſi ſuꝑ hoc habeant licē-
ciam ſpecialem ſed tales caſus reſeruēt illis q̇ habēt epi ptātem. Qm̄ āt
multi nimis rudes ſuis ꝯfeſſionibus faciendis. ⁊ iō inſtruendi ſunt pub
lice ab eoꝝ ſacerdotibus in principio quadrageſime. quō fit confeſſio fa-
cienda. videlꝫ vt cum humilitate et reuerencia ad ſacerdotes accedant.
et flexis genibꝰ iūctis manibꝰ et capite velato ſi mulieres ſint. cōfiteant̃
in hunc modū. Confiteor deo et beate marie ꝟgini et omnibꝰ ſanctis et
tibi patri. quia peccaui nimis in tali et in tali pctō. et taliter et tociens et
in tali loco. necnō in tali tempore. et per tot coadiutores Mulieres vero
ſunt inſtruende ne ante faciem ſacerdotis ſꝫ ad latꝰ eiꝰ ſe collocēt. ne in
faciem videāt. quas cū audiūt confeſſores. tam honeſte religioſe et tam
ſancte dn̄t eas audire. ne pr̄ celeſtis (qui vidat in abſcondito) in aliquo
offendatur. Inquirentes aūt preſbiteri de peccatis curā debent diligen
ter adhibere. et cautelam inquirendi ſtudioſe. ⁊ ſigillatim vicia viſitata.
inuſitata vero niſi a longe. et ꝑ aliq̄s circunſtanciam. ſic vt expertis vici
um illud. de quo confitet̃ detur materio cōfitendi. inexꝑtis vero nō de-
tur occaſio intelligendi quid ſit hmōi peccatum. Item ad audiendum
ꝯfeſſiōes eligēdꝰ eſt in eccl'ia locus taꝫ cōis et patēs. vt ab omnibꝰ poſſit
videri ꝯfeſſor. ne de loco .ſ. ſuſpecto ſcandalū aliq̄d aut ſuſpicio oriatur.
Cauendū eſt aūt ꝯfeſſoribꝰ. ne a cōfitente querāt noīa perſonaꝝ cuꝫ q̄bꝰ
peccauerit. ſꝫ circūſtancias tm̄ que faciūt. ad grauatiōez peccati. qꝛ ſīn his
de pcti quātitate bn̄ iudicare nō poſſit Potuerūt aūt in pctōꝝ inq̄ſitioni
bus iſto mō procedere. niſi habeant pre manibus meliorem. De ſuperbi
a ſic. feciſti aliquid vel dixiſti aliquid pro laude ſeculi habenda. vel ꝓ ho
nore ſcl'ari. Placuit tibi vanꝰ ornatꝰ in capite tuo aut in veſtibꝰ aut cꝯ-
tatura ſicut ſunt coronule de floribꝰ aurifrigiū. calcaria. pectoralia de au
rata. et hmōi vanitatē hn̄cia. Impugnaſti ſcient̃ veritatē. obuiaſti ſcient̃
autoritati maioris tui. Qd aliorꝝ erat aſſcripſiſti tibi. fuiſti inobediēs ec-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 G 79

cleſie.dixiſti oꝑ ꝓbꝛiū alicui ex ſuꝑbia.Blalphemaſti aliqñ noⁿ dei. ãt be‑
ate marie ł alioꝝ ſctōꝝ : feciſti aliq̃s ſuꝑfluas expēſas cā ludis hūane.
Cōicaſti ſcient excōicato in caſu nō ↄceſſo . De inuidia ſic diſplicuit tibi
boᵐ alteriꝰ.vel placuit tibi eiꝰ malū cā inuidie.Dixiſti malū de bonis vł
de ꝑſona alteriꝰ.Seminaſti diſcoꝛdiā.Dānaſti aliquē. Tacuiſti bōa alte
riꝰ ex inuidia.De ira ſic habes irā aliq̃ꝫ.Percuſſiſti aliquē ꝑ irā.Dixiſti ↄ
tumeliā prī ł mrī ł alij. Dānificaſti aliquē ꝑ te ł aliū ſiue accuſando eum
apd̉ dñꝫ ſuū.ſiue ſcidēdo arboꝛes.ſiue ꝑ īcēdiū ł alio q̃uis mō . Impedi‑
uiſti boᵐ alicuiꝰ cā odij.Feciſti rixā. diſcoꝛdiā.homicidiū.ł vulnera. De
accidia ſic. Fuiſti tepidꝰ ad bñ agēdū ↄpoſſes.Dimiſiſti ſurgere ad matu
tinas ł ire ad miſſaꝫ ꝓpt̄ ſegniciez.Fuiſti ocioſus.Diſtuliſti ↄfiteri. Neg
lexiſti agere pn̄iaꝫ tibi iniūctā.Diſtuliſti ex negligētia iniuſte ablatū reſti
tuere. Incidiſti in aliq̃ꝫ deſperatōez.De auaricia ſic. Fuiſti ſymoniacus
in oꝛdie in bn̄ficio aut in miſſa.ſ.cupiditate celebrādo.aut ſacra eccłiaſti
ca miniſtrādo. Fuiſti vſurariꝰ.fur.raptoꝛ.ꝑiurꝰ.ãt mētitꝰ cā lucri . Per‑
hibuiſti ex araricia fł̄m teſtiōniū. Fregiſti ex cupiditate feſta celebrāda.
Cōmiſiſti ſacłegiū aliqd̉ furtiue ab eccł̄a extrahēdo r̄s ad eccłaꝫ ꝑtinēꝰ.vt
crux calix ⁊ oꝛnamēta eiꝰ.ꝓmicie decime oblatiōes ⁊ hmōi Extra eccłiaꝫ
ꝑ furtū aut violenciam vſurpando. Tranſiuiſti metā in agro alterius.
Habuiſti aliqd̉ de verra vel ludo.Habuiſti voluntatē rapiēdi furādi vł
aliter male acq̇rendi.licet nō ꝑduxeris ad effectū. De gula ſic . fuiſti e
brius. Fregiſti ieiunia ↄſuetudinaria niſi in nccitate.Comediſti cā guloſi
tatis.pꝛe. ꝓpere.laute.nimis ardēter. ſtudioſe. Pꝛe.i.ante horā. ꝓpere
.i.feſtināter.laute.i.exq̇ſita cibaria. ſtudioſe .i.cū ſuꝑfluis et exq̇ſitis ap‑
paratibꝰ viſitaſti tabernā De pctō luxurie debēt inquirere ſacerdotes
circūſtancias q̄ in hoc vſu ↄtinent. Quis.qd̉.vbi.qñ.quociēs.cur.quō.
per q̄s.Quis.i.ſi clericꝰ aut ↄiugatꝰ.vel cōpater vel cōmater.vel frater
aut ſoroꝛ ſpūalis.Quid.i.ſi eſt foꝛnicatio vel adulteriū.aut maius pctm̄
qd̉ ↄmiſiſti.vel occultū aut manifeſtū. Vbi.i.in q̄ loco vł nō ſacro aut re
ligioſo. Per quos.ſ.auxiliatoꝛes vel nūmos pctm̄ ↄmiſiſti. Na ſm apłꝫ
ad Rhoma.i. Nō ſolū qui pctm̄ moꝛtale faciūt.ſꝫ q̇ facientibꝰ ↄſentiunt
digni ſunt moꝛte eterna. auxiliatoꝝ tñ noīa nō querāt a ↄfitente.niſi ꝯᵐ
modū ſuꝑ eodē capło poſitū. Quociēs.i.quot vicibꝰ et cū q̄t ꝑſonis
Cur.i.qua tēptatione.vtrū ꝑuentꝰ ab ipſa.an tu ſollicitaueris te ad pec
candū. Quō.i.vtrū ſm naturā vel ↄtra . Qñ.i.vtrū in die feſto vel in
q̄dꝛageſima vel alio tꝑe ieiunij. In p̄dicto aūt peccato qd̉ eſt ↄtra natu
rā debēt ſacerdotes interrogare cautiſſime.ſcꝫ hoc mō.niſi foꝛte dñs in‑
ſpirauerit ei melioꝛē modū. Accidit vnq̃ꝫ pollutio.ſi dicat nō.nihil que
rat vlteriꝰ de hoc pctō.Si dicat ꝙ acciderit ei.querat ↄfeſſoꝛ an doꝛmi
endo aut vigilādo.Si dicat vigilādo ſubiūgat ſacerdos dicēs.cū mulie
re vel abſqꝫ ea.Si dicat abſqꝫ ea.querat quō.vt ex oꝛe eiꝰ extrahat. Si
võ dicat ꝙ nō acciderit ſibi abſqꝫ mulicre niſi doꝛmiēdo foꝛſitan.nichil
q̄rat vlterius de hoc pctō.ne iumentis apiat puteū cooꝑtum. Queren
dū eſt etiā a penitēte.vtrū choꝛeas duxerit. vel ipſis ſpectaculis ad laſci
uiā carnis incitātibꝰ libēter interfuit.vel ſi appetēs.videri ad ↄcupiſcen
cias carnis ſe oꝛnauerit. cōtra qd̉ dicit btūs Auguſtinꝰ Neqꝫ em̄ cū ꝓce
bitis feminas videre ꝓhibemini.ſꝫ appetere vel ab ipſis appeti crimino

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 G 79

ſum ē. Querēdū eſt etiā an fecerit aliq̄ ſortilegia aliq̄ de cā. Et ſi dicat
ſic q̄rat qbꝰ de cauſis. Et ſciendū eſt ꝙ in oibus pctis) q̄ꝝ actꝰ ſunt mor
tales) poſſumꝰ ſola volūtate peccare. Si em̄ velit aliqs furari aut forni
cari(⁊ ſic de aliis pctis mortalibꝰ. ⁊ nō pōt. non ē dubiū quin peccet mor
talit in tali volūtate. Vñ dñs in euāgelio. Qui viderit mulierē ad ꝯcu
piſcēdā eam. iā mechatꝰ eſt eā in corde ſuo. Cōſenciētes etiā volēti pec
cāt mortalit. ⁊ in eadē dampnatiōe ſunt ſm̄ ꝟbuꝫ Apl'i paulo ſupiꝰ inſ
ſertū. Sciendū ē etiā. ꝙ pcta de qbꝰ certi ſumꝰ ꝙ ea nō fecimꝰ ſic debemꝰ
ꝯfiteri. Timeo me tale pctm̄ feciſſe. qd̓ m̄ videt̄ ꝓpter tale vl' tale qd̓. Cū
aūt penitētie ſint arbitrarie quāta de ſingulis pctis pnia iniūgēda ſit diſ
cretiōi relinq̄tur ꝓuidi cōfeſſoris. q̄ cautꝰ dꝫ eē vt talē iniūgat pniām. ne
pnie magnitudine redeat vt canis ad vomitū de pnia ꝑficiēda deſperā
do. Si em̄ in pñti nō ſatiſ fecerit. plene in purgatorio pro reſiduo punie
tur. ⁊ h̓ ſi penitēs obierit. Sit āt impenites migūerit eternalit in infer
no cruciabit̄. Ne ꝟo ꝓpter leuitatē pn̄e pctōr nimis ſecurū ſe putet. dꝫ
eidē innoteſcere ad q̄ꝫ pniam tenet̄ ſi eam tenere poſſet aut vellet In du
bijs aūt debēt ſꝑ epm̄ ꝯſulere confeſſores vel eiꝰ penitētiariū. aut alios ſa
pientes cauētes attētius ne ꝑſonā ꝓ qua requirūt conſiliū nominēt nec
aliq̄ꝫ circunſtanciā exprimāt. ꝑ qua ꝯfitens poſſit reuelari Eis etiā attē
tiſſime eſt cauendū. nec ꝓ reſtitutione rei aliene facienda iniungāt ele
moſynas faciendas Non em̄ dimittit̄ pctm̄ niſi reſtituat̄ ablatū ſi reſti
tui pt. Qd̓ etiā de ſimoniacis in beneficio d̓r niſi abrenūciauerit benefi
cio ſymoniace inpetrato Res āt aliena ꝟo dño reſtituēda eſt ſi inueniri
pt. alioq̄n heredi eiꝰ vel ei q̄ de iure ſuccedit ab inteſto eſt reſtitutio faciē
da. niſi ꝑ ordinatioēm teſtamēti ſit aliud faciēdum Si ꝟo nullꝰ eoꝝ q̄rat
inueniri nec ſpes eſt aliq̄ ꝙ vlteriꝰ inueniat̄. puta q̄ꝛ certiſſime ꝯſtat euꝫ
de h̓ ſeculo deceſſiſſe. ⁊ de re hm̄ōi nihil aliud ordinaſſe. tūc ꝯſilio ꝓuidi
ꝯfeſſoris ſi res ille ꝑui valores ſint in eccās ſunt expēdende. Si aūt mḡ
ni valoris ſint. eps vl' hñs eiꝰ ptātē ꝯſulat̄. Et ſi ꝯfeſſor ꝯſulat epm̄ l'eiꝰ vi
cariū in hac ꝑte nō nominet ꝑſonā reſtituentē. Si aūt ſpes habeatur ꝙ
ille cui reſtitucio dꝫ fieri valeat aliq̄ tp̄e repiri. res ſunt ei reſtituēde. Et
ponant̄ in aliq̄ tuto loco vbi fidelit̄ cuſtodiāt̄. ⁊ ipſi cū inuētꝰ fuerit vel
eiꝰ certo nūcio in integrū reſtituant̄. Cauere tñ debēt tam eps q̄ꝫ ꝯfeſſor
ne de reſtitutionibꝰ faciēdis ſibi quicq̄ꝫ retineant. ne ex h̓ penitētes a re
ſtitutionibꝰ retrahant̄. ⁊ ne ipſi penitētiarij eccleſiaſtici ꝯſiliarij fraudu
lenti videant̄. Cauendū eſt p̄terea ſacerdotibꝰ diligētiſſime. ne pn̄as in
iungāt. his q̄ pccā ſua nolunt dimittere. ne inuanū confidant de venia ſi
eis nō penitētibꝰ pn̄a iniungat̄. Verūtñ talibꝰ eſt ꝯſulendū. vt interim
faciāt quicqd̓ boni pñt. vt deꝰ eos ad pn̄am illuſtrare dignet̄. Sane ſuꝑ
ꝯfitētes pia viſcera geſtare dñt ſm̄ ꝙ dñs dederit exēplo beati Ambroſij
de q̄ legit̄ ꝙ q̄tienſcūqꝫ illi aliq̄s ob ꝑcipiendā pn̄am lapſus ſuos ꝯfeſſus
eēt. ita flebat vt in ipm̄ flere ꝯpelleret. Qm̄ aūt ſordes alienas diluere et
ꝓprias negligere. aut lāguores alioꝝ curare. et ſe abſque cura relinq̄re
non expedit neqꝫ decet. Oēs ſacerdotes dñt ad minꝰ ſemel in anno ſuo
ep̄o aut eiꝰ penitētiario aſſig̃to. aut etiā aliis autoritatem ep̄i in hac pte
hñtibus integre ꝯfiteri. cum alij ſacerdotes curā aiāꝝ non hñtes abſoluē

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 G 79

di eos non hn̄t ptātē niſi in vrgētis nccitatis articulo. Licet em̄ oēs ſacer
dotes. cū in p̄ſbiteros ordinātur) claues ligādi ſuſcipiāt ⁊ ſoluendi. hn̄t
tn̄ eas ligatas donec ep̄s ſuus ſoluat eas. aut aīaꝝ curā ꝯmittēdo, aut a
liter licētiā indulgēdo. Jtē nō dn̄t credere ſacerdotes. ꝙ niſi de licentia
epi nō pn̄t ꝓ volūtate ſua ſibi eligere ꝯfeſſorē. qui nō hꝫ curā aīaꝝ qꝛ hoc
ſolū epis et q̇buſdā alijs p̄latis exēptis ius ꝯcedit. ꝓpter hoc ſi volūt qꝺ
abſolutio fca ab aliis valeat. dn̄t petere licenciā a ſuis ep̄is vt poſſint ali
is plenarie ꝯfiteri Sane qui petūt ab ep̄is penitēciarios ſibi dare. petāt
ꝓuidos et honeſtos. Noui aūt preſbiteri curati anteq̄ꝫ prochianoꝝ ſu-
oꝝ ꝯfeſſiones audiāt rogēt aliū ſacerdotē prouidū diſcretū et exercitatū
in ꝯfeſſionibus audiēdis. q̇ eos in eis diligēter inſtruat ac informet. Ca-
ueant aūt ſacerdotes. ne in ꝯfeſſione q̄ꝫ faciūt ant altare nominēt aliqꝺ
graue aut turpe pctm̄ in ſpecie. ſicut eſt fornicatio. pollutio. ꝑticipatio
cū excōicato ⁊c. ſed ſolū in genere nominent pctā. dicēdo ſic vel ſimilia
Cōfiteor deo celi et beate marie ſꝑ virgini et omnib⁹ ſanctis ⁊ tibi pr̄i ꝟ
fratri. qꝛ peccaui nimis cogitacione locutiōe et ope omiſſione mea cul-
pa Jdeo deprecor te ora ꝓ me Et reſpondēs dicat. Miſereat̄ ⁊c. Nō de
beut etiā ꝯſidere ꝙ hm̄oi ꝯfeſſio liberet eos ab aliquo pctō mortali. niſi
in priuata ꝯfeſſione confiteant̄ illud

De ſacr̄o ordinis Capl̄m ſextū

Clerici poſtq̄ꝫ ordines recipiant ab ep̄o vel eius penitentiario in fo-
ro penitenciali plene confiteant̄ et diſcrete. ne forte indigne accedē
tes ad ordines ex ſimplicitate aut ignorantia irregulariter ordinentur.
Scire etiā debēt ꝙ nullus ordinandus eſt niſi a ꝓprio ep̄o. vel de eius
lecencia ab alio. ꝙ ſi ꝯtra factū fuerit ab aliquo. nō dēt exeq̇ officiū ordi-
nis ſic ſuſcepti. quouſqꝫ fuerit cū eo diſpenſatum. Caueāt ergo clerici ne
indigni ad ordines accedāt quia de vita ⁊ honeſtate clericoꝝ ⁊ de ſciēcia
diligens inq̇ſitio dꝫ premitti. ne cecus cecū ducendo tam ductor quam
ductus in foueā mortis cadāt. Prouideant igitur ordinandi ne impedi
mentum aliqꝺ patiant̄ quo min⁹ poſſunt canonice ordinari. ſicut eſt ex
cōicatio. nō ſolum maior. ſed etiā minor. vel defectus nataliū. aut liber-
tas. ſeu lepra et hm̄ōi. vt ſymonia in ordine. homicidiū bigamia ⁊c. Qn̄
autē dyaconi in preſbiteros ordinādi ſunt induti et coram ep̄o induto
ordines celebraturo ꝯſtituti. capellanus vel alius (cui ipſe preſul iuſſit)
manus eoꝝ diligent̄ intus et exterius debet reſpicere ſi in ipſis aliqꝺ in-
decēs habeāt aut enorme qꝺ ipſos celebrantes poſſet poſtmodū impedi
re. qꝺ ſi hebuerit ordinari nō debent.

De ſacr̄o matrimonij Capl̄m vii.

Clandeſtina matrimonia. i. ſine pn̄tie pluriū idoneoꝝ teſtiū ⁊ de-
nunciatōe debita ꝯtracta. ſub pena excōicationis penitus inhi-
bent̄ Sub pena excommunicationis et ſuſpenſionis ſacerdoti-
bus inhibet̄. ne mulierem (cui⁹ vir abſens eſt. preſumat alteri matrimo
nialiter copulare. donec certiſſime de morte viri ꝑ teſtes ydoneos ꝯſtet.
Jdem ſeruandum eſt de viro cuius vxor abſens eſt. Hinc etiā pene ille
ſubijciēdus eſt. q̇ vxorem leproſi alicuius ipſo viuente alteri viro. et ille
etiam. qui aliq̇s an̄ annos nubiles. i. anteq̄ꝫ vir quatuordecim. ⁊ mulier
duodecim habeat annos. abſqꝫ licencia epiſcopi preſumpſerit copulare

Sacerdotibus etiam inhibetur . ne aliquos(niſi trina proclamacione
premiſſa in tribus diebus dñicis vel feſtiuis) matrimonialiter iungere
preſumat.nec in gradu.quem ius canonicum prohibet.coniungat' Hoc
autem vltimum diſtrictius eſt obſeruandum . Gradus autem conſan
guinitatis doceant parrochianos ſuos ſacerdotes taliter computare
Fratres ſunt in p̄mo gradu. filij duoꝝ fratrū.qui alicubi dicunt cogna-
ti germani.ſunt in ſecundo gradu. Filij duorum cognatorum ſunt in
tercio gradu. Horum autem filij quos vulgus tercios congnatos ap
pellat.ſunt in quarto gradu .Inter iſtos non eſt matrimonium le
gitimum niſi cum eis per ſedem apoſtolicam diſpenſetur. Vbi notā-
dum quod in quoto gradu conſanguinitatis attinet mihi aliquis. in eo
dem gradu affinitatis attinet mihi vxor eius. vel quelibet alia quam ip
ſe carnaliter cognouit. Item notandum ꝙ inter ꝯpatrem ⁊ ꝯmatrem
ipſius. et inter patrinum.et filiolam.vel inter filios carnales patrini. et
illam quam ipſe de ſacro fonte leuauit.vel inter filios carnales alicuius
et illam quam ipſemet baptiſauit non eſt legittimum connubium . niſi
ſummus pontifex diſpenſauerit cum eiſdem. Porro ſi
in computacione graduum dubitacio aliqua emerſcripſit conſulere de-
bent ſuper hic ſacerdotes.epiſcopum antequam in matrimonio contra
hendo vlterius procedatur ¶ Itez ſub pena excommu
nicationis prohibere debent.ne alter coniugum ad religionem tranſeat
niſi de licencia alterius coniugis. et autoritate proprij epiſcopi Pro
hibetur autem in concilio lateraneum. ſub pena ſuſpenſionis . ne aliq̄s
pro benedictione nubentium . vel exequijs mortuorum vel pro alijs ſa-
cramentis pecuniam extorquere preſumat. vel fideiuſſores exigat . vel
propter hoc ficticia impedimenta opponat.iuxta illud quod dicit domi
nus in euangelio Gratis accepiſtis gratis date. Debent tamen a
parrochianis. quibus commiſſa ſunt ſacramenta pie conſuetudines
obſetuari.et ſunt per epiſchopum compeſcendi. qui malicioſe nituntur
laudabilem conſuetudinem immutare. Non
debet autem ſacerdos aliquis in huiuſmodi caſibus ius dicere.ſed apud
ſuperiorem deponere querelam. et libere et abſque difficultate confer-
re eccleſiaſtica ſacramenta ¶ Item mulie-
ri ſecundo nubenti nullus ſacerdos benedixionem impendere debet.
quia cum in primo matrimonio fuerit benedicta non eſt benedictio ite
randa. niſi loci conſuetudo aliter obſeruaret. ¶ Item
quando aliquis de contrahendo matrimonio fidem dedit alicui mulie
ri.nullatenus coniungat cum ſacerdos matrimonialiter alteri mulieri
eciam ſi primam non cognouerit carnaliter. niſi aliquod aliud eſſet eui
dens impedimentum canonicum inter primos propter quod non poſ-
ſent legittime copulari Si autem de impedimento an
ſit legittimum dubitetur.ep̄s conſulatur.Verum quoniaz ꝑpter teſti-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 G 79

um falcitatem ꝯtingit interdū ꝟa ꝛ legitima connubia illegitime ſepa-
ri. Cauēduȝ ē omnino ne cā diuorcij corā aliq̄ ventilet̄ niſi corā ep̄o. vel
corā alio de mandato eiꝰ ſpēali. Itē preſbiteri pluries in anno mulieres
ꝯiugatas monere dēt in eccl'ia ne vota faciāt abſqȝ viroꝝ ſuoꝝ cōſenſu
et etiā maxime debēt p̄cauere de illis votis. q̄ poſſent int̄ ipas ꝛ viros ſu
os diſcordiā ſeminare   De ſacramēto extreme vncōis   Capl'ȝ. viii.

D ſacramētū extreme vnctionis moueāt populū ſacdotes. vt oēs
tam diuites q̄ꝫ paupes ipm qn̄ gui laborant infirmate petāt et de-
uote ſuſcipiāt. qꝛ ſicut dı̇t beatꝰ Iacobꝰ apoſtolꝰ. ꝑ illud pccā venialia di
mittunt̄. ꝛ qn̄qȝ alleuiatur infirmꝰ ꝛ qn̄qȝ etiā ad verā cordis ꝯtricioneȝ
et ad eterni gaudij ꝯſiderationē ꝑ eam incitat̄. Doceāt aūt populū ſacer
dotes hoc ſacramentū poſſe licite iterari in aliq̄ infirmitate. de qua mor-
tis ꝑiculum timeat̄. ꝛ poſt ſuſceptū licite ad opus ꝯiugale redire ſi ab il-
la infirmitate conualuerit. Illud aūt diſtricte preſbiteris eſt cauendū
ne diaconos ad audiendas infirmoꝝ ꝯfeſſiones mittāt. cuȝ ipſi abſoluē-
di eos non habeant poteſtatem. tn̄ abſenti ſacerdote dyaconꝰ infirmuȝ
viſitare p̄t et ad verā cordis ꝯtricionē inducere. ꝛ ſi in eo viderit ꝟa peni
tencie ſigna ꝛ magnā volūtatem cōfitendi ꝛ cōicandi ſi ſacdotem p̄ſen-
tem haberet. p̄t ꝛ debet eū cōfortare et ſpem ſalutis firmā dare. nō obſtā
te abſencia ſacdotis. q̄ꝫ cito aūt ſacerdos venerit feſtinet infirmū viſita-
re. eius confeſſionem auditurꝰ ꝛ ei ſacramētum dn̄ici corporis delaturꝰ
Infirmū autē in extremis laborātem ꝛ digne penitentē ab oibus pctis
et ex cōicationibus abſoluat ſacdos. ꝛ ei nullā penitenciā iniūgat ſed di
cat eidem. ꝙ ſi de infirmitate conualuerit ad ſacerdotē feſtinet. ꝛ tunc ei
penitencia cōpetēs iniūgatur. ꝛ ſi excōicatus erat ad illū (q̇ eū excōica-
uerit) dirigatur. q̇ ſe illi vt iuri pareat repſentet. qđ vt faciat. dȝ ab eo ſac-
dos (q̇ eum in extremis abſoluit ſufficientem recipe cautionē Q; ſi in
firmus obierit excōicatus carebit eccleſiaſtica ſepultura. licȝ penitēs ſit
donec ꝑ excommunicatorē ſuū abſoluat̄. ꝛ tūc de mādato ipſius (niſi ali
ud obſiſtat impedimentū legittimum) poterit in cimiterio ſepeliri. Cū
autem aiā multo precioſior ſit corpore. ꝓuideat ſacerdos ne aliq̇s me-
dicoꝝ. vel aliqua mulier ſortilega pro corporali ſanitate aliq̇d egroto cō-
ſulat quod in eius anime periculum conuertat̄. Sacerdos vero audita
morte parochianoꝝ ſuorum. eos ſtatim abſoluere debet. dicendo De ꝓ
fundis cum collecta. Inclina. ſi vir fuerit. vel cum collecta. Queſumꝰ
dn̄e ſi mulier fuerit Mulieres quoqȝ in partu mortue ſcindantur ꝛ hoc
ſi infans viuere credatur.

De negotijs et officijs clericorum   Capitulum   ix

Ciant aūt oēs ſacerdotes ꝙ Innocētius tercius in conſilio genera
li de vita ꝛ honeſtate clericoꝝ ordinauit in hunc modum. Clerici of
ficia vel negotia ſecularia non exerceant inhoneſta. Mimis et ioculato
ribus ꝛ hiſtrionibus non intendāt. ꝛ tabernas prorſus euitent. niſi forte
cauſa neceſſitatis in itenere conſtituti. Ad aleas non ludāt vel taxillis
nec hmōi ludis interſint. Tonſurā habeant ꝯgruentē et ſe in officijs ec-
cleſiaſticis et in aliis bonis ſtudijs exerceāt diligenter. Qui ſi beneficia
ti ſunt. aut in ſacris ordinibus ꝯſtituti clauſa deferāt deſuꝑ indumenta

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 G 79

nimia breuitate vel longitudine non notanda pān̄is rubeis vel viridi
bꝰ necnon manicis ſeu ſoturalibus ꝯſuticijs aut roſtratis .frenis.ſellis.
pectoralibꝰ.calcaribus deauratis.vel aliā ſupfluitatē. vel vanitatem ha
bentibus non vtant̄. neqꝫ cappis manicatis infra eccleſiam non vtant̄
Cultellum cū cuſpide nō deferāt. nec comaꝫ natriant niſi iuſti cā timo
ris Fibulas uel corrigias auri vel argenti ornatum hn̄tes nō ferāt. Nec
annulos niſi quibus ꝯpetit ex officio dignitatis.nec cuphias lineas.
Porro negotia ſecularia nō agāt ſicut dicit ꝯciliuꝫ magūtinēſſe nec mu
nera iniuſta accipiāt vel dant. Confēſiones. lites rixas in placitis ſecu-
laribus nō faciāt.excepta defenſione orphanoꝝ et viduaꝝ. Turpis facti
vel verbi ioculatorem vel iocum ſecularē non diligāt In delicijs velle
viuere.gulam ebrietatē.pondera iniuſta vł menſuras habere. canes vel
aues ſequi ad venandū.et om̄bus quibuſlibet cauſis ſuꝑfluis caueāt in-
tereſſe.qꝫ oia ⁊ his ſimilia miniſtris altaris interdicimꝰ. De quibꝰ ad Thi
moteū ait apł̄us. Nemo militans deo implicat ſe negotijs ſecularibus
vt ei ſeruiāt cui ſe probauit. Etiaꝫ ſub pena ſuſpenſionis officij et bn̄ficij
om̄ibus ſacerdotibus et clericis in ſacris ordinibus ꝯſtitutis inhibet̄ ne
aliqua occaſione vel neceſſitate in domo ſua vel alibi teneāt ſeu habeāt
mulierem. aut frequentēt loca vbi ſunt mulieres de qb̓ꝰ eſt ſuſpicio ha
bēda.qꝛ inde populus ſcandaliſaret̄. Incūbit aūt archidiaconis archi-
preſbiteris et decanis ruralibꝰ.vt ſic deliquentes ep̄is denūcient ⁊ ac-
cuſent. vt animaꝝ ſtrages quaꝫ ipſi faciunt et facto et ſcandaloꝝ coruꝫ
prouidenciam euitetur. Item inducit ſupra dictꝰ. Innocētiꝰ
in ꝯcilio generali vt caſte viuere ſtudeāt vniuerſi preſbiteri in ſacris or
dinibus ꝯſtituti.et ab omni libidinis vicioſe p̄caueant.maxime illo ꝓpt̄
qꝺ venit ira dei in filios diffidētie.quatenꝰ in ꝯſpectu oipotētis dei puro
et mundo corde valeant miniſtrare. Si quis tn̄ hac de cā ſuſpenſus p̄ſ-
biter celebrare diuina preſumſerit.non ſoluꝫ eccleſiaſticis beneficijs ſpo
lietur.verum etiam pro duplici culpa perpetuo deponatur. Si quis vo
ꝯcubine ſue publice (que propter fornicatōem quam cum ipſo cōmiſit
excōicata eſt) auſus fuerit carnaliter ꝯmiſceri. ipſo iure eſt excōicatiōis
vinculo irretitus. vn̄. Grego.pp̄.ix. Si ꝯcubine publice clericoꝝ eccleſi-
aſtice cenſure diſtrictōe notent̄ . eoſdem ꝯbinarios nō eſt dubium ſen-
tēcia maioris excōicatiōis inuolui.ꝗ poſt latam ſentēciā cōicat in codeꝫ
crimine criminoſis ¶ Et ſciēdum eſt ꝙ in iſta et in ꝗlibet alia maioris ex
cōmunicationis ſententia clerici ordines ſuſceperunt.vel in ſuſceptiſ ſa-
cris ordinibꝰ miniſtrauerint: irregularitatē incurrūt. ſuꝑ quā nō (niſi
per ſedem apł̄icam poterit diſpenſari. Laborare debēt etiā ꝓ viribꝰ ſac-
dotes ne clerici vel layci publice habeāt in ſuis prochijs ꝯcubinas. Et ſi
poſt trinam admonitōem non ceſſauerit. tam ipſe q̄ꝫ ipſa ab ingreſſu ec
cleſie (donec dimiſerint) arceant̄. Nullꝰ eciā clericꝰ debet dictare vł ſcri-
bere vel ꝓnunciare ſentētiam ſanguinis. vel lr̄as pro vindicta ſangui-
nis deſtinandas exercere.nec vbi exerceātur intereſſe. nec domum ſuſ-
pectam niſi cum grauibus perſonis et famoſis intrare Item nullꝰ
ſacerdos habere debet curam duarum eccleſiaſticarum. quarum vna
ſufficit competenter.niſi dependeat ab altera.vel niſi cuꝫ diſpenſatione

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 G 79

ſedis aplice. Nullus aũt ſacerdos hñs curã aĩarũ dʒ eſſe vicari⁹ in proch
ia aliena. Item ſacerdotes vicarijs alteri⁹ dioceſis indigẽtes. añq̃ ad eos
ad officiũ ſacerdotale admittãt. licẽciam ab epo obtinere debẽt. q(niſi lit
teras teſtimoniales epi ſui exhibeãt) nõ debẽt admitti. Officiũ diurnuʒ
dicere debẽt ſacerdotes diſtincte et apte. inq̃tum dñs dederit. et deuote
ſm vſum eccleſie cathedralis. ſic etiã clerici in ſacris ordinibus cõſtituti
orare tenẽtur. Itẽ dt Innocẽti⁹. iii. q eccliaꝝ queſtores. quoꝝ quidẽ ab
uſiões nõnullas in ſua pdicatõe pponũt et interdũ errores. admitti pro
hibem⁹. niſi p aplicas. vel dyoceſani veras teſtimoniales lrãs. et tũc eis
dicere dñt q nihil populo pponãt niſi indulgentiã coꝝ. ſi quã forte hñt.
vel p illi⁹ loci preſ biterũ. ſi q̃ſtor ad alias ecclias ire voluerit.) poterit in
dulgẽtiã pdicare et elimoſinã colligere. quã ſi forte ſacerdos collegerit ab
ſqʒ diminutõe q̃ſtori reſtituat. ne a ſummo iudice furti iudicio ↄdẽpnet
nec petat aliqd pro labore. ſed ſit dñs merces ei⁹. Itẽ q̃ſtores nõ ſunt p
mittendi miſſas ſup archas celebrare. quoꝝ etiã lrãs inſpicere dñt ſacer
dotes ſtudioſe. ne in ipſis aut ſigillo aliqua ſit falſitas ſubordinata. et ſi
inuẽta fuerit nõ eſt recipiend⁹ q̃ſtor. ſʒ falcitas hmõi epo eſt intimãda.
Itẽ ſacdotes (niſi velint) q̃ſtorib⁹ neccãria nõ tenẽt miniſtrare. niſi eps
expſſe in litteris ſuis hoc mãdat. Attẽdere dñt inſup attẽtiſſime ſacerdo
tes ne predicatiões clamdeſtine fiãt in prochijs eorũdẽ hoc em̃ reprobat
dñs in euãgelio dicẽs. Ego palã locut⁹ ſum in mũdo. ⁊ in occulto locu
tus ſum nichil. quas ſi forte. qd deus auertat. in perrochia ſua inuenerit
laborare debet p viribus q̃tocitius exſtirpare. et nichilomin⁹ epo nun
ciare factũ. Ipſi etiam ſacerdotes per ſanctã ↄuerſationẽ ⁊ predicatio
nẽ populo ſuo p virib⁹ preſint. vt ſic et vbo predicẽt ⁊ exemplo. Alioq̇n
vltionem diuinã debẽt admoduʒ formidare Ait em̃ domin⁹ ad Ezechie
lem pphetã. Fili hominis ſpeculatorẽ dedi te domini iſrael. Audiens ḡ
ex ore meo ſermonem annũciabis ex me Si me dicente ad impiũ mor
te morieris. et nõ fueris locutus. vt ſe ↄuertat impius a via ſua. ipſe im
pius in iniquitate ſua morietur. Si aũt annunciante me ad impiũ vt a
vijs ſuis ↄuertatur ⁊ nõ fuerit ↄuerſus a malicia ſua. ipſe in iniquitate
ſua moriatur. porro tu animã tuã liberaſti. ſanguinem aũt eius de ma
nu tua non requiram

De immunitate eccliarum. et rerũ ad eas ptinenciũ Ca. x

Supellectilia ſacerdotũ. et etiã alioꝝ
aut carnes aut horrea vel arche. niſi ad tenendũ libros vel pan
nos aut veſtes eccleſie. minime in eccleſijs admitti debent. niſi
ppter hoſtiles incurſus. aut incendia repentina. vel ppter alias neceſſi
tates vrgẽtes. q̇bus ceſſantibus res in loco priſtino ponẽde ſunt. Item
nõ ſunt habendi in eccleſijs matricularijs ita q poſſent iure hereditario
officiũ hmõi poſtulare. Item nullus in cimiterio debet edificare. nec
domos dirutas iterũ reformare eſt permittendũ. Item laborare debẽt
ſacerdotes p viribus. ne in eccleſijs vel cimiterijs choree ducantur. quia
ſicut dicit beatus Auguſtinus. Melius eſt in diebus dominicis arare ⁊
fodere. q̃ choreas ducere Illud aũt tanq̃ venenũ ſymoniace prauita
tis eſt omnino cauendum ne illi quibus ecclie conferunt eas cum noui
cenſus impoſitione aut veteris augmentatione. vel q̃libet diminutiõe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 G 79

iuris capellanie ſuſcipiat. ſed in priſtina libertate dimittat. Sacerdotes quoqꝫ oēs eccleſie ſue redditus in miſſalibꝰ ſuis ſcribere debent. Itē nullus res eccleſie ſibi ꝯmiſſe mobiles vel immobiles alienare dꝫ. ſed ſi ſunt aliqua alienata inqͣtum fieri poterit debet reuocare. Nullus etiaꝫ renunciare debet eccleſie ſue niſi in manu epiſcopi. Item curare debēt eccleſiaꝝ rectores ne modum nouum repetendi decimas. primicias. oblationes. ꝓcurationes vel alia eccleſie iura inueniant. vel laicis imponant abſque licencia epiſcopi vel mandato. ſed modus in parrochia ꝓbatus et vſitatus de ſingulis obſeruandus eſt. Item ſinguli ſacerdotes ſigillum habere debent cum quo ſigillent. vt de citacionibus et ammonicionibus et aliis ꝑ eos factis nequeant dubitari.

De obſeruatione ieiunioꝝ Capittulū xi

Acerdotes populum inducere debent. vt omnes etatem habentes legitima obſeruent ieiunia pro ſuis viribus ab eccleſia inſtituta. Sicut eſt ieiunium quadrageſime et quatuor temporum. et vigilia natalis domini Sancti Johannis baptiſte. ſancti Laurencij Aſſumptionis beate marie. Omnium ſanctorum apoſtolorum. maxime illorum qui his verſibus continentur. Petrus et andreas iacobꝰ cū ſymone iudas Ut ieiunemus nos ammonet atqꝫ matheus. Ab hoc ieiunio excipitur vigilia beati Johannis euangeliſte. qui infra natale domini eſt. et Philippi et Jacobi. qui infra ſolemnitatem paſchalem accidit. Eſt etiam commendabile et ſalubre in aduentu domini ieiunare illis hominibus. quibus dominus dedit facultatem et voluntatem. Sanctorum quoque vigilie(quorum feſtiuitates in ſecundam feriam accidunt. non ſunt in die dominica. ſed in precedenti ſabbato ieiunande Monere debent etiam ſacerdotes parrochianos ſuos. non tamē compellere. vt laudabileꝫ conſuetudinem quarundam dyoceſum imitantes in quarta feria et in ſabbato. niſi in neceſſitate vrgenti. vel in ſolēnitatibus precipuis. ab eſu carnium abſtineant. et etiam in aduentu Illi quoque qui nec voto nec regulari abſtinentia ſunt aſtricti. in ſexta feria. ſi in ea natalis domini euenerit. carnibus veſci poſſunt. Si quis autem dominica prima quadrageſime carnes oua vel lacticinia commedere ꝓſumpſerit. qꝺ qꝺā ſortilegi in anime ſue ꝑiculū magnū facere referunt durius corrigant

De feſtiuitatibus Capłm xii

Olēnitates obſeruāde ſunt iſte videlicet. Natalis domini cum tota ebdomada. Circūciſionis Epiphanie dn̄i: Et etiā feſtiuitas Annūciatōis btē marie. Et feſtū innētōis ⁊ exaltatōis ſcē cruc Et ſanctum paſcha cū tribꝰ ſequētibus diebꝰ. Aſcenſio dn̄i. Dies penthecoſtes cū tribꝰ diebus ſequentibꝰ. Feſtum ſcti Johānis baptiſte. Et omnium apłoꝝ. Sancti laurencij Sancti michaelis. Oim ſanctoꝝ. Sancti martini Feſtū patroni eccłie. et dedicationis ipſius. ⁊ oēs. dies dn̄ci. De aduentu autem domini ſciendū ꝙ ſꝑ ꝑma eius dn̄ca eſt illa qꝫ ꝓxima eſt feſto ſancti Andree apłi ſiue an̄ ſiue poſt. ſiue in ipo eiuſdem apłi feſto ſi dn̄ica fuerit. vn̄ꝰ Andree feſto vicinior ordine quouis. Aduentuꝫ dn̄i prima colit feria. Si cadit in lucem dn̄i celebraꝛ ibidem

De biſexto Capłm xiii,

Ciendum eſt ꝙ in anno biſextili computantur ſuper ſexti kalen
das marcij.vbi eſt littera.s.duo dies.⁊ in vltimo celebratur feſtū
ſancti Mathielis apoſtoli. vñꝰ Biſextum ſexte martis tenuere
kalende.Poſteriori die celebrantur feſta mathie.

De die paſche Capl̄m xiiii

E die paſche ſciendū eſt ꝙ ſemper celebrat̃ in dn̄ica tercia luna-
tionis ipſius. que primo occurrit noue poſt nonas marcij.vñꝰ
Poſt martis nonas luna primordia queras. Eius lux terna.do-
mini prebet tibi paſcha. prebet inquam ſiue ſit annus biſextilis ſiue nō.
Tercia vero lux domini.dicitur hic tercia dies dominica predicte luna-
tionis.q̄ ſcilicet occurrit de nouo poſt predictas marcij nonas. Si autē
vis ſcire an preſens annus ſit biſextilis vel nō.denide annos ab incarna-
tione dn̄i per quaternarios. quibus diuiſis ſi nichil remanet indiuiſum.
noueris annum pn̄tem eſſe biſextilem. Alioquin totus eſt annus poſt
biſextum quot anni remanent.ſiue ſit vnus ſiue plures.vñꝰ. Si ꝑ bis
binos domini diuiſeris annos. Qui fuerint ſupra biſexti ſint tibi ſum-
ma. Quem nihil inuento plus nec minus eſſe memento.Et nota ꝙ de
mille ducentis ſexaginta annis diuiſis per quatuor nihil remanet diui
dendum Vnde anni qui ex tunc ſunt vſq3 ad annum pn̄tem ſolummo
do diuidātur.et clareſcet vtrum preſens annus ſit biſextilis.

De ieiunijs quotuor temporum. Capl̄m xv

E ieiunijs quatuor tp̄m tenendum eſt. ꝙ canonice celebrantur
in quarta feria. que occurrit proxime poſt exaltationem ſancte
crucis.poſt feſtū ſancte Lucie.poſt dies cinerum.et poſt diem pē
thecoſtes.vñꝰ Poſt crux lucia cineres chariſſima dya. Vt det vota pia
quarta ſequens feria.Ex his perpenditur ꝙ ſi duo feſta memorata. ſcilꝫ
ſancte crucis. et ſancte lucie feria quarta euenerint.non in ipſa.ſed in ſe-
quenti feria quarta ieiunia ſunt celebranda

De ſentencia excōitationis Capl̄m xvi

Bſq3 litteris nō debent credere ſacerdotes ſuꝑ excōicationibus
ferendis vel abſolutionibus faciendis.Sentencias vero ab ep̄o
vel eius officiali vel a iudicibꝰ a ſede apoſtolica tranſmiſſas au-
dacter ferre debent.et latas diſtricte ſeruare. non ꝑcētes timore alicui vł
amore.cū ꝯpaſſione tn̄ eas denūcient. non tanq̄ʒ malicioſi et emuli. ſed
vt patres. Illi aūt qui excōicationis ſentēciam ferūt diligēter attendāt
illud qđ dicit Innocentiꝰ iii.in ꝯſilio generali. Sacro approbāte cōſilio
ꝓhibemus.ne quis in aliquē excōicationis ſentenciā) niſi ꝯpetenti am
monicióe premiſſa et ꝑſonis ydoneis pn̄tibus.per quas ſi neceſſe fuerit
poſſit ꝓbari monitio) ꝓmulgare preſumat.qđ ſi cōtra p̄ſumpſerit eti-
am ſi iuſta fuerit excōicationis cauſa ingreſſum eccleſie ꝑ menſuʒ vnū
nouerit ſibi interdictū.De hoc ectā dicit Innocētiꝰ iiii.Quiſquis excōi
cat ſcriptis ꝓferat.et cām expreſſe ꝯſcribat propt̃ quā excōicatio feratur
Exemplum vo huius ſcripture tenetur excōicator tradere infra mēſeʒ
excōicato.ſi fuerit requiſitus.ſuꝑ qua reqſitio ne fieri volumus inſtru-
mēta vel lr̄as.teſtimoniales ꝯfici ſigillo autētico ſigillatas.Si quis aūt
iudiciū huius inſtitutionis temerariꝰ violator exiſtat ꝑ mēſem vnū ab

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 G 79

ingreſſu eccleſie ac diuinis officijs nouerit ſe ſuſpēſum Et hec eadem in
ſuſpētionis ac interdictis ſentētijs volumus obſuari Caueāt aũt eccle-
ſiaꝝ prelati et iudices vniuerſi. ne predictam ſuſpētionis ſentētiā incur-
rant. qm̄ ſi cōtigerit eos ſic ſuſpēſos diuina officia ſic exequi. vt ꝑus irre-
gularitē non effugient. ſuꝑ qua cum eis niſi per ſummũ pontificem nō
poterit diſpēſari. Ut aũt penam predictā parrochiales ſacerdotes poſ-
ſint euadere. ⁊ ne ꝓpter ſuſpencionē et irregularitatem ſuꝑius memo-
ratas. quas in caute excōicando poſſent incurrere diuine laudis orga-
na ſuſpendantur Cauere debent ſollicite ne aliquam ſentenciaʒ pro-
ferāt generalē vel ſpecialē. niſi cũ magna deliberatiōe. et in caſu in quo
liceat ſm formā debitā Demum vniuerſos ⁊ ſingłos preſbiteros in dño
deprecamur quatenus elemoſynas et iura pauperũ et leproſoꝝ viduaꝝ
et orphanoꝝ et aliaꝝ miſerabiliũ ꝑſonarũ conentur pietatis intuitu in
parrochijs ſuis ꝓ virib⁹ promouere . Exemplo beati ſilueſtri. pape. de q̈
in vita ſua legitur in hec verba Nullus inops vidua. nullus orphanus
indigens in tota vrbe rhomana poterat inueniri. cui⁹ nomen in ſua ma
tricula non haberet ꝯſcriptum Sacerdotes autem et clerici curaʒ aiāꝝ
hn̄tes. tanto dn̄t omnia ſuꝑdicta ſeruare diſtrictius quāto ex omiſſione
alicui⁹ non ſolum dei offenſam. ſed etiā propter hoc penam grauem in
fligendam a ſuis prelatis poſſint non immerito formidare.

Explicit manuale parrochialium ſacerdotum
actum Anno domini. M.CCCC.xcvi

Equitur de alloquutione ſacerdotis et muti in inductione ad ꝯ
fitendum Debet em̄ ſacerdos proponere ei de dilectiōe dei patris
quomodo miſit filium ſuum vnigenitũ propter peccatores im munduʒ
et de caritate xp̄i. qualiter pro peccatoribus redimendis mortuus ē ſpi-
nis coranatus. lancea ꝑforatus. manibus et pedib⁹ clauis affixus. Et
cum in omnib⁹ diues eſſet ꝓ nobis pauper factus eſt. vt nos inde dita-
remur. Confiteatur vt mors xp̄i ſibi proſit Item xp̄s non venit ꝓp
ter iuſtos ſed propter peccatores. Item deus inquit. Nolo morteʒ pec
catoris ſed vt magis conuertatur et viuat Item ſi confiteatur gaudi
um facit angelis dei. Item confortet eum negatio petri. ꝑſecutio pau-
li. peccatũ marie magdalene. confeſſio latronis. adulterium dauid Qui
tn̄ oēs(q̄uis grauiter peccauerint)veniā per penitenciam obtinuerũt
facta confeſſione ſacerdos debet inducere penitentem ad tria . Primo
vt firmiter proponat abſqʒ iuramento vel voto. vt de cetero abſtineat a
peccato mortali. et ab his que ꝯfeſſus eſt. et precipue de luxuria. Scd̄o
vt omnem rancorem dimittat ſi habeat aliquem. Tercio vt ſi habet ali-
quid de alieno vel iniuriam fecit alicui q̄ꝫ citius poterit ꝓpoſſe ſuo ſatiſ
faciat. et ſi aliq̄d facere noluerit non debet ei iniungere penitenciam ſed
potius innoteſcere vt non communicet. ⁊ ꝙ ſi ſic moreretur damnaret
Conſilium tamen poteſt ei dare vt non ceſſat a bonis opibus . vt domi
nus det ei cor melius penitens. Si vero iſta tria velit facere debet attē
dere vtrum ſit in excōicatione vel non · Si ſit in excōicatione et ad euʒ
non pertinet. ad eum mittat. ad quē pertinet. Si vero poſſit abſoluere
abſoluat cum diſciplina et pſalmo. Miſerere. Si vͦ in minori excōica-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 G 79

tione.ſolo v̄bo abſoluat.et dicat Miſereatur tui deus· Quibus factis debet ei penitenciā iniungere quam poſſit portare.Si vero eum inueniat in aliquo peccato qđ ꝑtineat ad epiſcopum.mittat.illuc Et ſi in aliquo caſu papali inuenerit eum.mittat ad papam.

Caſus reſeruandi epiſcopo ſunt iſti

Incendiarij.Fractio voti.Iniectiones manuum in parentes. Homicidia.Mulieres necantes pueros vel aborſum ꝓcurantes Stuprū monialium Inceſtus de parentela vel ↄſanguinea vel affine Periurij peccatū.Peccatum ↄtra naturam. Sacrilegiū.Sortilegiū. Cū brutis

Iſti ſunt caſus papales

Omnis deuote debet veniam rogitare.
Il papa.feriens clerum.falſarius vrens.
Eccleſiam.ſymon.audens celebrare ligatus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 G 79

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 G 79

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 G 79

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 G 79

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 G 79

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 G 79

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 G 79

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 G 79

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
169 G 79